

Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Viite: Sosiaali- ja terveystalveliokunta perjantai 25.02.2022 klo 09.00 / HE 231/2021 vp / Lausuntopyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sosiaalihuoltolakia, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia sekä yksityisistä sosiaalitalveluista annettua lakia.

Esityksen keskeisenä tavoitteena on vahvistaa muun muassa kotihoidon resursseja ja laatua, kehittää asumisen välimuotoisia ratkaisuja ja palvelujärjestelmää, tehostaa omavalvontaa ja vanhustalvelujen johtamista sekä ottaa käyttöön teknologisia ratkaisuja iäkkäiden henkilöiden kotiin annettavissa talveluissa. Kotiin annettavia talveluja ja asumistalveluja koskevat sosiaalihuoltolain säännökset ehdotetaan uudistettavaksi. Säännökset lapsiperheen oikeudesta kotitalveluun erotettaisiin omaksi kokonaisuudekseen, mikä mahdollistaa säännösten muotoilemisen niin, että ne kuvaavat nykyistä täsmällisemmin lapsiperheen tarpeita, mutta säilyvät asiasisällöltään pääosin ennallaan.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiperheiden kotipalvelun erottaminen omaksi säännökseksi on hyvä ratkaisu.
- Esitys jättää epäselväksi, miten lapsiperheiden kohdalla kotipalvelun lisäksi tarjottavat tukipalvelut on tarkoitus jatkossa järjestää.
- Lapsiperheiden kotipalvelujen toteutumista on seurattava aktiivisesti ja varmistettava, että palvelua järjestetään tosiasiallisen tarpeen mukaisesti, ja että niiden toteuttamiseen on käytettävissä riittävät ja ammattitaitoiset resurssit.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu ottaa lausunnossaan kantaa hallituksen esitykseen vain siltä osin kuin se koskee lapsiperheiden oikeutta kotipalveluun.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3.2 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiensa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin. Sopimuksessa tunnustetaan lapsen vanhempien ja laillisten huoltajien ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista (erityisesti 5 artikla ja 18.1 artikla), mutta myös valtion vastuu tukea vanhempia ja huoltajia heidän lastenkasvatustehtävässään (18.2 artikla). Myös perustuslaki vahvistaa vastaavat perusoikeudet (PL 19 §). Lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu ennaltaehkäiseväksi palveluksi, jonka tehtävänä on tukea perheen jaksamista ja pärjäämistä joko tilapäisissä tai pidempiaikaisissa kuormittavissa tilanteissa. Kynnyksen tarjota perheelle kotipalvelua tulisi olla matala.

Kotiin annettavia palveluja koskevien sosiaalihuoltolain säännösten rakenne ehdotetaan uudistettavaksi niin, että kotipalvelu ja kotisairaanhoido yhdistetään kotihoidoksi. Kotipalvelun käsite koskisi jatkossa ainoastaan lapsiperheiden palvelua, ja lapsiperheen oikeus kotipalveluun erotettaisiin omaksi pykäläkseen. Lapsiperheen kotipalveluista säädettäisiin sosiaalihuoltolain uudessa 18 a §:ssä. Hallituksen esityksen mukaan (s. 71) esitys ei muuta nykyisen, subjektiivisena oikeutena myönnettävän lapsiperheiden kotipalvelun saantioikeuksia, mutta palvelun merkitys sosiaalihuoltolaissa säädettynä

omana palvelunaan tekee siitä näkyvämmän ja voi siten tosiasiallisesti parantaa lapsiperheiden palvelujen saantia. Lisäksi perusteluissa todetaan, että palvelun sisällön täsmentäminen lapsiperheen tarpeita vastaavaksi vahvistaa palvelun alkuperäistä tarkoitusta lapsiperheen arjen toimintakykyä turvaavana ja vahvistavana palveluna.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan lapsiperheiden kotipalvelun erottaminen omaksi säännökseksi on hyvä ratkaisu. Myös terminologinen kotipalvelun erottaminen kotihoidosta on kannatettava muutos. Esityksessä ei ole arvioitu sen vaikutuksia lapseen ja lapsiperheisiin, lukuun ottamatta edellä mainittua toteamusta mahdollisesta palvelujen saannin parantumisesta. Tämä lienee seurausta siitä, että esitys keskittyy vahvasti ikäihmisille annettaviin palvelujen järjestämiseen, eikä esityksellä ole tarkoitus muuttaa nykytilaa lapsiperheiden osalta. Siitä huolimatta jatkoseurannan kannalta olisi ollut tärkeää, että esityksessä olisi tuotu esiin muun muassa se, kuinka paljon lapsiperheet saavat kotipalvelua ja missä määrin palvelut vastaavat palvelutarpeeseen. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että myös lapsiperheiden kotipalvelujen toteutumista seurataan aktiivisesti ja varmistetaan, että palvelua järjestetään tosiasiallisen tarpeen mukaisesti, ja että niiden toteuttamiseen on käytettävissä riittävät ja ammattitaitoiset resurssit.

Kotipalveluna (18 a §) järjestetään perheen yksilöllisen tarpeen mukaan hoitoa ja huolenpitoa, lapsen hoidon ja kasvatuksen tukemista, aterioiden valmistamiseen, vaatteiden huoltamiseen ja kodin siisteydestä huolehtimiseen liittyviä tehtäviä sekä muita jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Sen lisäksi yksityiskohtaisten perustelujen (s. 91) mukaan kotipalvelun ohella lapsiperheessä voidaan tarvita myös lakiehdotuksen 19 §:ssä tarkoitettuja tukipalveluja, esimerkiksi ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalvelua, joita järjestettäisiin lapsiperheen jäsenelle samoin perustein kuin muillekin asiakkaille.

Tukipalveluja koskevan 19 § 3 momentissa säädetään tukipalvelujen saannin edellytyksistä, jotka ovat samat kuin 19 a §:n kotihoidon saannin edellytykset. Nykytilasta poiketen ehdotetussa säännöksessä ei ole mainittu enää synnytystä edellytyksenä tukipalvelujen saamiselle. Yksityiskohtaisten perustelujen mukaan näin on tehty siksi, että synnytys on mainittu 18 a §:ssä perusteena lapsiperheen kotipalvelun saamiseksi. Esityksestä ei kuitenkaan käy ilmi, miksi tukipalveluja ei tulisi järjestää jatkossa synnytyksestä seuraavan tarpeen vuoksi. Onko tarkoitus, että kotipalvelu itsessään jo kattaisi myös 19 §:ssä tarkoitettut tukipalvelut? Millä tavoin synnytystilanne eroaisi muista lapsiperheen kotipalvelun

edellytyksinä mainituista tilanteista tukipalvelujen järjestämisen kannalta? Viittamme myös sosiaalihuoltolain 3 §:n (määritelmät) perusteluihin (s. 91), jossa todetaan, että "[e]hdotetussa laissa tukipalvelut olisivat erillisiä sosiaalipalveluja eivätkä kotipalvelun liitännäispalveluja".

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että esitys on tältä osin epäselvä ja ehdottaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tarvittaessa ottaisi kantaa lapsiperheiden kotipalvelun lisäksi tarjottavien tukipalvelujen järjestämiseen.

Jyväskylässä 23.2.2022

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies